

УДК 371.4:37.02

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/33.215747>**Валентина ВОРОНЕЦЬКА,***orcid.org/0000-0002-9233-0968*

здобувач наукового ступеня кандидата педагогічних наук
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Комунального закладу «Гуманітарна гімназія № 1 імені М. І. Пирогова
Вінницької міської ради»
(Вінниця, Україна) *voronetskayaz@gmail.com*

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ ГУМАНІТАРНОЇ ГІМНАЗІЇ

У статті зазначено, що мета сучасної школи полягає в забезпеченні сприятливих умов для самоактуалізації особистості школяра в соціально-культурних сферах життєдіяльності. Звертається увага на важливість використання методу моделювання, зокрема створення моделі розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії. Розглядається структура моделі розвитку творчого потенціалу учнів, що має такі блоки: цільовий, змістово-діяльнісний, організаційно-технологічний, оцінно-результативний.

У склад цільового блоку ввійшли мета розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії, завдання дослідно-експериментальної роботи, функції моделі як структурної схеми, що відбиває структуру, властивості, взаємозв'язки й відношення між елементами процесу розвитку творчого потенціалу школярів. У склад змістово-діяльнісного блоку ввійшли методологічні основи створюваної моделі (особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, суб'єктний, культурологічний, акмеологічний, середовищний, аксіологічний підходи), принципи (демократизації, гуманізації, мобільності, багаторівневості, поліфункціональності, відкритого характеру шкільного соціокультурного середовища) й педагогічні умови процесу розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії. До організаційно-технологічного блоку включені форми й методи діяльності, що стимулюють розвиток творчого потенціалу школярів, їхньої культури, лідерських здібностей, готовності до сприйняття інновацій, вміння знаходити оригінальні розв'язання творчих завдань. До складу оцінно-результативного блоку входять критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-рефлексивний, діялісно-результативний), показники й рівні сформованості творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії. Зазначено, що педагогічні умови розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії слугують системотворчим ядром моделі, етапами впровадження якої виступають мотиваційно-цільовий, змістово-пізнавальний, діялісний і оцінно-результативний.

Ключові слова: модель, розвиток, творчий потенціал, учні гуманітарної гімназії, етапи впровадження моделі.

Valentyna VORONETSKA,*orcid.org/0000-0002-9233-0968*

Candidate for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences
Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynskyi,
Deputy Director for Educational Work
Communal Institution "Humanitarian Gymnasium № 1 named after M. I. Pirogov
of Vinnytsia City Council"
(Vinnytsia, Ukraine) *voronetskayaz@gmail.com*

THE MODEL OF DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF STUDENTS OF A HUMANITARIAN GYMNASIUM

The article states that the purpose of a modern school is to provide favourable conditions for self-actualization of a student's personality in the socio-cultural spheres of life. Attention is drawn to the importance of using the modeling method, in particular to the creation of a model for development of creative potential of students of a humanitarian gymnasium. The structure model of the development of creative potential of students is considered. It includes the following blocks: target, content-activity, organizational-technological and evaluation-effective. The target block includes the goal of developing the creative potential of students of a humanitarian gymnasium, the task of research and experimental work, the function of the model as a structural scheme that reflects the structure, properties, interconnections and relationships between elements of the creative development of students. The content-activity block includes methodological bases of the created model (personality-oriented, activity, competence, subject, culturological, acmeological, environmental, axiological approaches) and principles (democratization, humanization, mobility, multilevel, multifunctionality, open

nature of school socio-cultural environment). Pedagogical conditions of the process of developing the creative potential of students of a humanitarian gymnasium are also included. The organizational and technological block includes forms and methods of activity that stimulate the development of creative potential of students, their culture, leadership skills, readiness to perceive innovations, the ability to find original solutions to creative problems. The evaluation-effective block includes criteria (motivational-value, cognitive, personal-reflexive, activity-effective), indicators and levels of formation of creative potential of students of a humanitarian gymnasium. It is noted that the pedagogical conditions for the development of creative potential of students of a humanitarian gymnasium serve as a system-forming core of the model, the stages of implementation of which are motivational-target, content-cognitive, activity and evaluation-effective.

Key words: model, development, creative potential, students of a humanitarian gymnasium, stages of model implementation.

Постановка проблеми. Сучасна школа покликана забезпечити сприятливі умови для самоактуалізації особистості школяра, втілення його власних творчих інтересів, саморозвитку, особистісного росту в соціально-культурних сферах життєдіяльності. Спираючись на виявлену структуру творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії, усвідомлення поступального переходу до зміненої парадигми освітнього процесу в новій українській школі, що зумовлює демократичний стиль педагогічної взаємодії, зміну ролі вчителя, який виступає організатором соціокультурної діяльності школярів, ми визначили методологічні основи нашої дослідно-експериментальної роботи. Опертя на основні положення концепції особистісно орієнтованого виховання, діяльнісного, компетентнісного, суб'єктного, культурологічного підходів, використання методу моделювання дозволили розробити модель розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії, за допомогою якої відбиваємо шляхи ефективного розв'язання проблем розвинення творчих здібностей учнів.

Аналіз досліджень. Загальні питання побудови моделі розвитку творчого потенціалу ставали предметом досліджень багатьох вчених, серед яких Г. О. Балл, В. О. Мєдинцев, І. Д. Бєх, С. С. Вітвіцька, А. Н. Дахин, К. І. Приходченко, Б. А. Сусь, М. І. Шут, І. Ю. Шустова. Велика робота, здійснена в педагогіці щодо виокремлення класів моделей і способів моделювання конкретних феноменів, має результатом широку варіативність визначень поняття «модель», що існують у науковій літературі. Узагальнимо сутнісні ознаки поняття «модель», представлені в спеціальній літературі, в найповнішому визначенні: це штучним чином створений об'єкт у вигляді схеми, фізичних конструкцій, знакових форм чи формул, що, зберігаючи подібність до досліджуваного об'єкта чи явища, відбиває й відтворює в простішому вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки й відношення між елементами цього об'єкту (Дахин, 2003: 22).

Ефективність моделювання, тобто відповідність моделі, що пропонується, дійсності, та її

прогностична адекватність, валідність визначаються обраними засадами: визначальними теоріями й гіпотезою. Вони, з одного боку, вказують на межі спрощень, можливих за умов моделювання, в з іншого, – визначають дослідницьке поле створеної моделі.

Мета статті: викласти зміст блоків моделі розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії.

Виклад основного матеріалу. Створена нами модель розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії має такі блоки: цільовий, змістово-діяльнісний, організаційно-технологічний, оцінно-результативний.

У склад цільового блоку ввійшли мета розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії, завдання дослідно-експериментальної роботи, функції моделі як структурної схеми, що відбиває структуру, властивості, взаємозв'язки й відношення між елементами процесу розвитку творчого потенціалу школярів.

Під час розробки моделі ми орієнтувалися на основну мету: розвиток пізнавальної активності; рухливості, образності, асоціативності мислення; цілеспрямованості, зосередженості на цілі та її досягненні, оптимізму як складових частин творчого потенціалу учня гуманітарної гімназії.

Ефективність роботи з розвитку творчого потенціалу школярів залежить від чіткості визначення функцій цього процесу й завдань, що зумовлюють їх реалізацію:

1. Забезпечення усвідомлення школярами значущості їхньої колективної творчої діяльності, проявів творчості.

Завдання:

а) вибір колективно й особистісно значущих для школярів цілей відповідно до завдань формування здібностей учнів до творчості та їхніх потреб;

б) залучення до вибору цілей самих вихованців; аналіз можливостей різних форм колективної творчої діяльності для розкриття творчого потенціалу школярів;

в) роз'яснення значущості майбутньої діяльності;

г) її організація з урахуванням індивідуально-вікових особливостей;

д) виявлення в колективній творчій діяльності тих дій, що школярі можуть виконати індивідуально або в групах;

е) спонукання вихованців до самостійності й прояву ними творчої активності;

є) надання їм педагогічно доцільної допомоги в організації діяльності;

ж) навчання їх прийомам організації колективної діяльності;

з) її стимулювання;

и) аналіз досвіду організації колективної творчої діяльності учнів, його педагогічних результатів, внесення необхідних педагогічних коректив.

2. Організація соціально-цінної колективної творчої діяльності.

Завдання:

а) вибір адекватних форм і методів доведення до свідомості школярів важливості й необхідності творчості в житті й навчанні;

б) здійснення педагогічного впливу на мотиваційну й емоційну сфери особистості вихованців;

в) організація в навчальній і позакласній роботі пошуку учнями нового;

г) стимулювання пошуку ними проблем;

д) їх аналіз самими учнями;

е) вибір і використання засобів, методів, прийомів, адекватних вирішуваному педагогічному завданню;

є) організація нетрадиційного розв'язання завдань і проблем, що постають перед дітьми;

ж) планування «уроків творчості»;

з) їх підготовка;

и) проведення;

і) рефлексія;

к) здійснення необхідної педагогічної корекції.

3. Створення сприятливого психологічного клімату для творчості школярів.

Завдання:

а) створення та підтримка атмосфери доброзичливості й співпраці в класі, групі;

б) використання різноманітних методів і прийомів продуктивного спілкування педагога й учнів;

в) надання психологічної підтримки кожному школяреві в прояві творчої ініціативи й активності;

г) створення відносин взаємної підтримки й відповідальності;

д) створення умов безумовного позитивного прийняття кожної дитини педагогами й учнівським колективом;

е) вираження довіри до дітей;

є) вияв упевненості в досягненні кожним поставлених цілей;

ж) прояв і надання допомоги й підтримки кожному вихованцеві в процесі розв'язання творчого завдання відповідно до необхідності й потреби;

з) здійснення систематичного цілеспрямованого спостереження за реакціями школярів;

и) аналіз результатів спостереження;

і) внесення відповідних змін, необхідних коректив у педагогічний процес;

к) аналіз ситуації та коригування виховних впливів;

л) підтримання самооцінки й самоповаги школярів у процесі різноманітної творчої діяльності;

м) використання адекватних різноманітних методів і прийомів заохочення школярів у процесі творчості.

4. Стимулювання творчої активності школярів.

Завдання:

а) роз'яснення можливості й необхідності творчого розв'язання проблеми;

б) вибір та адекватне використання методів і прийомів для пошуку дітьми нового, оригінального розв'язання завдання, ситуації;

в) заохочення пошуку учнями альтернативних розв'язань проблем і ситуацій, що виникають;

г) прояв педагогами зацікавленості в успіху дітей;

д) надання їм можливості працювати самостійно;

е) надання одночасно з цим, за необхідності, педагогічно доцільної допомоги;

є) надання школярам можливості вибору участі в тому або іншому виді діяльності в навчальній і позаурочний час.

5. Виховання особистісних якостей, важливих для здійснення творчих планів.

Завдання:

а) вибір і використання різноманітних методів і прийомів виховання уваги учнів;

б) аналіз рівня розвитку спостережливості дітей;

в) прояв індивідуального підходу до вихованця;

г) контроль та оцінка дій школярів;

д) використання різноманітних прийомів із метою розвитку в школярів самоконтролю;

е) перемикання уваги учнів на різні об'єкти з урахуванням педагогічної доцільності;

є) тренування учнів і педагогів у використанні прийомів зняття стомлення та відновлення уваги;

ж) розподіл власної уваги та її концентрація залежно від педагогічної ситуації;

з) прояв інтересу до особистості школяра;

и) вивчення та врахування його особливостей;

і) прояв витримки, терпіння та наполегливості в роботі зі школярами;

к) координація зусиль педагогів школи у вихованні в дітей внутрішньої дисциплінованості, наполегливості, цілеспрямованості, працелюбності;

л) аналіз і корекція педагогічного процесу.

У склад змістово-діяльнісного блоку ввійшли методологічні основи створеної моделі, принципи й педагогічні умови процесу розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії.

Криза загальноосвітньої системи, заснована на жорсткій нормативній моделі діяльності вчителя та учнів, призвела до перерозподілу пріоритетів у навчанні й вихованні. Гуманізація освіти вимагає орієнтації насамперед на розвиток гармонійної особистості учня, що можливо за умов не директивного формування вчителем соціально бажаних якостей школярів, які визначальним чином впливають на організацію творчої взаємодії, взаємовпливу особистостей учителя та учня.

Створення в межах шкільного соціуму умов для творчого розвитку учнів вимагає розробки максимально гнучкої моделі освіти як цілісної структури педагогічного процесу в загальноосвітній школі, що сприяє самореалізації особистості й учня на кожному етапі його розвитку, й вчителя під час їх спільної діяльності. З огляду на це виникає необхідність не простого вдосконалення навчально-виховного процесу, а створення якісно нової системи формування творчої особистості школяра.

Досвід низки освітніх закладів свідчить, що найефективнішою формою розв'язання цієї проблеми можуть виступати нові типи шкіл – гімназії, ліцеї. Відмітною особливістю цих шкіл виступає особистісно орієнтований освітній процес: прагнення різнобічно розвивати особистість кожного учня на основі створення дійсних умов його включення в різноманітну діяльність, прояву в ній себе як творця (Бех, 1998). Іншими словами, нова українська школа – це якісно нова виховно-освітня система, демократичні засади якої слугують умовою самореалізації як учнів, так і вчителів; це оптимальна організаційна форма, що забезпечує розвиток у кожного школяра такої особистісної якості, як творчий потенціал.

У школах, які працюють на засадах особистісно орієнтованого підходу, для розвитку творчого потенціалу особистості учня та допомоги йому в самовизначенні плануються такі напрями роботи:

1. Формування ціннісного ядра: допомога учневі в усвідомленні власних потреб, інтересів і цінностей.

2. Створення позитивних образів і перспектив майбутнього.

3. Забезпечення можливостей і простору самореалізації, її активного й творчого характеру.

4. Надання допомоги в плануванні шляхів самореалізації та самопрезентації.

Значення середовищного підходу як однієї з основ розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії визначається його гуманістичними виховними засадами організації виховного процесу:

– наявність цілісного образу власної школи, що поділяється та приймається як дорослими, так і дітьми, уявлення про її минуле, сьогодення та майбутнє, її місце в навколишньому світі, її специфічні особливості;

– наявність яскравих подій у житті колективу дітей, включення їх у колективні творчі справи;

– формування здорового способу життя учнівського колективу школи, наявність порядку, позитивних цінностей, мажорного тону, динамізму;

– педагогічно доцільна організація предметно-естетичного, просторового, духовного середовища навчального закладу, використання виховних можливостей зовнішнього (соціального, природного, архітектурного) середовища; участь у його педагогізації;

– реалізація захисної функції школи щодо особистості кожного школяра й педагога, перетворення школи на своєрідну громаду, засновану на пануванні гуманістичних цінностей (Приходченко, 2011: 20).

Реформування сучасної української школи пов'язане з переходом від знаннєвої парадигми до культуротворчої, від людини освіти до людини культури; від соціального замовлення, що розуміється абстрактно, до потреб і запитів самої особистості, яка розвивається; від насичення змісту знаннями в разі їхньої недостатньої усвідомленості до необхідності повнішої творчої самореалізації особистості (Балл, Мединцев, 2011: 7).

Врахування сучасних особливостей освітнього процесу в школі, пов'язаних із дефіцитом представленості зразків культури, специфіки розвитку творчого потенціалу учнів гімназії, зумовлює наше звертання до культурологічного підходу, сутнісною характеристикою якого є орієнтація на створення стійкої системи ціннісних орієнтацій, стратегії творчої самореалізації, екстеріоризація позитивного досвіду життєтворчості для цілеспрямованого й усвідомленого процесу розвитку особистісних якостей, необхідних для участі у творчому процесі.

Орієнтація на розвиток творчо активної особистості, що має здатність ефективно й нестандартно розв'язувати нові життєві проблеми,

зумовлює необхідність звернення до акмеологічного підходу.

Серед численних проблем, з якими вчитель стикається у своїй роботі, найскладнішою для розв'язання є розвиток творчих здібностей учнів. Актуальність звернення до акмеологічного підходу пояснюється вимогою розгляду процесу розвитку творчого потенціалу учнів із позиції управління цією діяльністю з боку вчителя – фахівця освіти, що має спеціальну професійну підготовку в галузі навчання, виховання та розвитку дітей (Вітвіцька, 2012: 114). У сучасних умовах проблемі творчості й розвитку творчої особистості приділяють увагу філософи, соціологи, педагоги, психологи. Акмеологічний підхід до формування творчого потенціалу учнів розглядали Б. Г. Ананьєв, С. С. Вітвіцька, О. А. Деркач, О. А. Дубасенюк, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, І. А. Зязюн та інші.

У нашому дослідженні ідея інтеграції культурологічного й аксіологічного підходів базується на розвитку й самореалізації моральної культури школярів, формуванні їхніх ціннісних орієнтацій, ціннісної свідомості життя, орієнтації на кращі зразки творчості, творчої діяльності представників різних видів мистецтв, яка стає можливою за умов цілеспрямованого й глибокого вивчення цінностей особистості й усвідомлення індивідуальних сенсів у процесі культуротворчої діяльності.

У розв'язанні проблем розвитку культури творчої самореалізації особистості учнів важливий не лише факт опанування ними культурною спадщиною, але й включення школяра як суб'єкта культури в аксіологічний процес діяльності зі створення та впровадження продуктів творчості. Інтеграція культурологічного й аксіологічного підходів дозволяє включити в зміст освітньої діяльності розв'язання культурно-моральних проблем у полікультурному контексті, інтегрувати ціннісні орієнтації учнів та інноваційні технології виховання, що забезпечують творчу самореалізацію особистості.

Змістовим наповненням інтеграції культурологічного й аксіологічного підходів є оновлення мети, форм, методів освітньої діяльності й пріоритетний розвиток у школярів культури творчої самореалізації особистості.

У процесі розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії ми спиралися на діяльнісний підхід, що зумовлено його спрямованістю на максимальне сприяння становленню особистості учня, формування творчих здібностей школярів, їхньої потреби в самоосвіті й творчій самореалізації. Діяльнісний підхід, що реалізується в

контексті життєдіяльності конкретного учня, враховує його життєві плани, ціннісні орієнтації та його інші параметри суб'єктивного світу, за своєю суттю є особистісно-діяльнісним підходом. Тому визначають два основні компоненти – особистісний і діяльнісний.

Суть виховання з боку діяльнісного підходу полягає в тому, що в центрі уваги знаходиться не просто діяльність, а спільна діяльність дітей із дорослими, в реалізації разом вироблених цілей і завдань. Від творчого налаштування педагога залежить творчість учнів. Від того, на скільки вчитель зможе зацікавити дітей, відкрити перед ними двері у творчий світ непізаного, залежить успіх діяльності. Дії учителя та учнів повинні характеризуватися єдністю (Сусь, Шут, 2007: 7).

Оскільки реалізація творчого потенціалу передбачає людську гідність, внутрішні моральні орієнтири, відчуття себе не лише матеріалом і ресурсом соціального виробництва, але передусім суб'єктом культури й історичної дії, суб'єктом власного життя, ми вважаємо закономірним включення в методичну основу розвитку творчого потенціалу учнів суб'єктного підходу.

Контекст педагогічної діяльності за умов суб'єктного підходу знаходиться в межах сприяння, це орієнтація педагога на активність самого школяра в процесі самовизначення та самореалізації, на його здатність усвідомлювати свої дії, міру своєї ініціативи й відповідальності. Співдія – спільні (педагога й дитини, педагога й групи дітей) акти дії, що створюють педагогічну ситуацію розвитку особистості й індивідуальності дитини, це підсилення та доповнення самостійних дій молодшої людини (дитини, підлітка, старшокласника). Найчастіше співдія представлена як сприяння самовизначенню, як створення ситуації відкритого й неоднозначного вибору для школяра. Такий вибір вимагає усвідомлення ним колишнього суб'єктивного досвіду, своїх цінностей і сенсів, пошуку значущих для себе напрямів і способів самореалізації та самоорганізації (Шустова, 2012).

Сприяння може здійснюватися в межах роботи з класом, із групою дітей, в індивідуальній роботі з окремою дитиною. Особливим напрямом сприяння суб'єктності школяра може бути створення умов, які дозволяли б їм усвідомлювати, виявляти й підтримувати свої якості суб'єкта. Такою моделюваною умовою в нашій роботі є сприяння в подієвій спільності педагогів і дітей, творча діяльність дитячо-дорослих спільнот.

У наукових дискусіях сучасних учених (А. М. Андреев, О. Г. Асмолов, Н. М. Бібік,

В. В. Болотов, Л. С. Ващенко, В. І. Грачов, О. І. Локшина, В. В. Серіков, В. І. Слободчиков та інші) акцентується, що в традиційній педагогічній практиці для набуття учнями необхідних компетенцій не створені необхідні умови. Науковці вірно й своєчасно зазначають, що очікувані компетенції не передаються з рук у руки, не формуються в режимі інформування та просвіти, вони мають бути буквально зрощені в учневі за умов безпосередньої участі педагога (Бібік, 2004: 28). У сучасних умовах сенс концепцій освіти й виховання школярів змінюється, підходи, що історично склалися, основою яких була передача вчителем знань школярам, вправляння в правильній поведінці, замінюються концепцією активного й змістовного засвоєння знань, побудови власної системи цінностей на основі активності й самостійності школярів як суб'єктів освітнього процесу. Сутність нової концепції компетентнісного підходу до навчання та виховання логічно схарактеризована Н. М. Бібік, яка зазначає, що відбувається зміщення кінцевої мети освітнього процесу зі знань на інтегральні, діяльнісні вміння – компетентності (Бібік, 2004: 30).

Процес інтеграції під час моделювання розвитку творчого потенціалу учнів дає можливість виявити низку закономірностей у системній організації декількох підходів: кожен подальший підхід не скасовує попередній, а зберігає його закономірності й водночас дозволяє відкрити нові перспективи для виховної діяльності з переходом її в процес самовиховання. Розглядаючи ключові позиції, умови цих підходів, доцільно виявити найзагальніші стратегічно значущі принципи:

1. Демократизації: децентралізація, розподіл прав, повноважень і відповідальності між усіма учасниками реалізації завдань творчої діяльності.

2. Гуманізації: забезпечення права й можливості кожної особи на задоволення культурно-освітніх потреб відповідно до індивідуальних ціннісних орієнтацій; права, свободи, характеру участі в різноманітних видах творчої діяльності. Переорієнтація освітнього процесу на особистість учня.

3. Мобільності, багаторівневості, поліфункціональності видів творчої діяльності, яка забезпечує врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, підлітків, юнацтва в процесі реалізації творчого потенціалу.

4. Відкритого характеру шкільного соціокультурного середовища – надання школярам можливості участі в різних позашкільних творчих організаціях, акціях міської громади, співпраця школи із Центрами творчості, Палацом дітей та юнацтва.

Ці принципи стали керівництвом до дії в процесі розвитку творчого потенціалу школярів в умовах здійснення цілеспрямованої соціалізації особистості, введення її у світ природних і людських зв'язків і стосунків, «занурення» в людську матеріальну й духовну культуру за допомогою передачі кращих зразків, способів і норм поведінки в усіх сферах життєдіяльності.

Педагогічні умови, визначені нами, ґрунтуються на предметно-специфічних знаннях про закономірності формування особистості, етапи, фази й механізми творчого процесу, методи, шляхи й умови розвитку творчого потенціалу особистості школяра: включення школярів в організовану на основі гуманістичних цінностей життєдіяльність спільноту дітей і дорослих; створення ситуацій соціального вибору, творчого самовизначення, успіху з метою побудови кожним учнем індивідуальної траєкторії життєтворчості; забезпечення можливості опанування школярами досвідом самостійної різнобічної соціально значущої діяльності, що має креативну основу.

До організаційно-технологічного блоку нами включені форми й методи діяльності, що стимулювали розвиток творчого потенціалу школярів, їхньої культури, лідерських здібностей, готовності до сприйняття інновацій, вміння знаходити оригінальні розв'язання творчих завдань. У зв'язку із цим одними з пріоритетних були інтерактивні форми виховної роботи (групові, парні, колективні). Застосування проблемних і дослідницьких методів було засноване на евристичних правилах і прийомах, призначених для розв'язання проблемних творчих завдань, спрямованих на розвиток культури творчої самореалізації особистості. Організація соціально-ціннісної колективної діяльності школярів відбувалась шляхом побудови й доцільного використання системи індивідуальних, групових, колективних завдань творчого характеру; впровадження методів ігрового творчого характеру, що розвивали в учнів інтерес до творчої діяльності, дозволяли аналізувати досвід їхньої творчої діяльності, її результати, вносити в неї необхідні корективи, стимулюючи творчу самостійність та ініціативу учнів.

Важливим кроком на шляху розв'язання поставленої проблеми була розробка критеріїв (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісно-рефлексивний, діяльнісно-результативний), показників і виявлення рівнів сформованості творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії, що входять до складу оцінно-результативного блоку.

Педагогічні умови розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії слугують системот-

ворчим ядром моделі, етапами впровадження якої виступають мотиваційно-цільовий, змістово-пізнавальний, діяльнісний і оцінно-результативний.

На першому, мотиваційно-цільовому етапі ми розв'язували завдання апробування «спіралі розвитку творчого потенціалу учнів і «ступенів творчості» на прикладі співтовариств дітей і дорослих у гуманітарній гімназії. Такими співтовариствами стали навчально-пізнавальне й співтовариство класних друзів як такі, що мають найбільшу вірогідність для організації в школі. Це дозволило побачити психолого-педагогічні механізми розвитку творчої індивідуальності суб'єктів освіти «зсередини», оперативно коригувати зміст «спіралі розвитку творчого потенціалу учня», відстежити рух конкретних дітей конкретного співтовариства «сходінками творчості».

На другому етапі, змістово-пізнавальному, ставилося завдання апробувати «спіраль розвитку творчого потенціалу учня» в співтовариствах дітей і дорослих, сформованих в установі додаткової освіти; виявити, чи має вона принципові відмінності й своєрідність у порівнянні з тим, як діє в «базовому» співтоваристві, організованому в гімназії.

На третьому, діяльнісному етапі розв'язувалося завдання апробування ідеї створення в освітній установі різноманіття творчих співтовариств

дітей і дорослих і забезпечення права їх вибору дитиною. У гімназії були організовані творчі співтовариства дітей і дорослих різних видів, в яких відбувалась змістовна повсякденна дія життєдіяльність; створені умови для різнобічної взаємодії між ними; здійснювалось індивідуальне сприяння дитині у виборі співтовариства й освоєнні нею досвіду творчого життя в різних соціальних статусах (позиціях). Це дозволило уточнити види педагогічно організованих співтовариств дітей і дорослих, цілісно використати можливості скоординованих професійних дій «команди педагогів-однодумців» для розвитку творчої індивідуальності кожної дитини.

На четвертому, оцінно-результативному етапі ставилося завдання пілотного апробування ідеї створення в освітній установі різноманіття творчих співтовариств дітей і дорослих і забезпечення права їх вибору дитиною.

Висновки. Таким чином, створення нами моделі розвитку творчого потенціалу учнів гуманітарної гімназії передбачало реалізацію конкретного покрокового плану: визначення задуму; проектування стратегії роботи; планування на рівні завдань та умов їх реалізації; організація зворотного зв'язку, оцінка процесів, коригування способів діяльності; оцінка й аналіз результатів; оформлення документації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. О., Мединцев В. О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи. *Горизонти освіти*. 2011. № 3. С. 7–14.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
3. Вітвіцька С. С. Акмеологічний підхід до педагогічної підготовки магістрів освіти. *Інтелектуальна та творча обдарованість: спільне та відмінне* : матеріали круглого столу, 23 січня 2012. р. Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. С. 114–119.
4. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и неопределенность. *Педагогика*. 2003. № 4. С. 21–26.
5. Приходченко К. І. Підхід до організації навчально-виховного процесу з погляду середовища : теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія*. 2011. № 3. С. 17–31.
6. Сусь Б. А., Шут М. І. Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань. *Збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки»*. 2007. № 4. Бердянськ, 2007. С. 5–8.
7. Шустова И. Ю. Педагогическое содействие субъектности школьника. *Педагогическая акмеология. Изв. Саратов. ун-та. Новая серия. Т. 12. Серия «Акмеология образования. Психология развития»*. 2012. Вып. 4. С. 74–78.

REFERENCES

1. 1.Ball H.O., Miedyntsev V.O. Osobystist yak indyvidualnyi modus kultury i yak intehratyvna yakist osoby. [A personality as an individual modus of culture and as integrative quality of a person]. *Horyzonty osvity. Scientific and methodical journal*, 2011, Nr 3, pp. 7-14 [in Ukrainian].
2. Bekh I.D. Osobystistno zoriientovane vykhovannia. [Personality-oriented education]. *Scientific and methodical manual*, Kyiv, IZMN, 1998, 204 p. [in Ukrainian].
3. 3.Vitvitska S.S. Akmeologichnyi pidkhid do pedahohichnoi pidhotovky mahistriv osvity. *Intelektualna ta tvorcha obdarovanist: spilne ta vidminne: materialy kruhloho stolu*. [Acmeological approach to pedagogical training of MD. Intellectual and creative talent: common and excellent: materials of the round table]. *Ltd Informatsiini systemy*, Kyiv, January 23, 2012, pp. 114-119. [in Ukrainian].
4. Dakhin A.N. Padagogicheskoe modelirovanie: sushchnost, effektivnost i neopredelennost. [Pedagogical modeling: essence, efficiency and uncertainty]. *Pedagogika*. Publishing house, 2003, Nr 4, pp. 21-26 [in Russian].

5. Prykhodchenko K. Pidkhid do orhanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu z pohliadu seredovyshcha: teoretychnyi aspekt. [Approach to the organization of the educational process from the point of view of the environment: theoretical aspect]. Pedahohika i psykholohiia. Newsletter of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2011, Nr 3, pp. 17-31 [in Ukrainian].
6. Sus B.A. Shut M.I. Diialnisnyi pidkhid yak efektyvnyi sposib zabezpechennia diievosti znan. [Activity approach as an effective way to ensure the effectiveness of knowledge]. Pedehohochni nauky. Collection of scientific works, Berdiansk, 2007, Nr 4, pp.5-8 [in Ukrainian].
7. Shustova I.Y. Pedagogicheskoe sodeistvie subyektivnosti shkolnika. Pedagogicheskaiia akmeologiia. [Pedagogical co-action subjectivity of a student. Pedagogical acmeology]. Saratov University news. Ser. T. 12. Acmeology of education. Developmental psychology, 2012, Iss. 4 [in Russian].